

Disertační práce

**Doma na sídlišti?
Lokální identita a identifikace s místem na pražském Jižním Městě**

Autor: Mgr. Martin Veselý

POSUDEK OPONENTA:

Předložená disertační práce se zabývá otázkou identifikace obyvatel velkých panelových sídlišť s místem a činí tak na příkladu pražského Jižního Města. Snaží se prozkoumat vztah obyvatel k tomuto sídlišti a především zjistit, jaké faktory hrají v procesu jejich identifikace s domovskou čtvrtí hlavní roli. Jde o problematiku, již je v současné době věnován rostoucí počet prací. Autor té předkládané sleduje dané téma metodou kvalitativního výzkumu.

První kapitola představuje historii hromadné panelové výstavby, resp. její teoretická východiska a ideové pozadí. Ačkoli v jeho základě skutečně stojí ideály modernistického urbanismu zaznívající např. v autorem citované Athénské chartě, zdá se mi kapitola jako celek poněkud odbytá. Mluví o předválečných modernistech a pak zkratkovitě o sídlištích socialismu, přičemž dosti rychle přechází posun od socialistického realismu 50. let k úspornosti reálného socialismu; ten však právě považují mnozí za důležitý. Vzhledem k celkovému zaměření předložené práce však není tato kapitola nijak zásadní a samotné „dějiny“ Jižního Města a popis toho, jak moc se v jeho případě výsledná realita vzdálila původním záměrům urbanistů, jsou jistě v pořádku.

Naopak kapitola 2 „Teoretický rámec výzkumu identifikace lidí s místem“ je výrazně lepší - je zjevné, že pohled na danou problematiku z hlediska urbánní antropologie a sociologie je autorovi bližší. Orientuje se v teoretické diskusi o identifikaci lidí s místem a nahlíží též problematičnost různého chápání již samotného pojmu místa. Přehledně čtenáře seznamuje s klíčovými pojmy, které se v diskusi o identifikaci lidí s místem objevují, a odhaluje nesnadnost, ba nemožnost snah jednotlivé zkoumané dimenze tohoto fenoménu – tedy afektivní, kognitivní a behaviorální - vzájemně odlišit. Sám se pak ve své práci přiklání k používání pouze toho nejjobecnějšího pojmu „identifikace s místem“, který ony výše jmenované dimenze pokrývá, aniž by je nutně odděloval.

Přesvědčivá je podkapitola zdůvodňující volbu místa výzkumu, tedy Jižní Město, stejně jako pak celá třetí kapitola představující a vysvětlující zvolenou výzkumnou metodu, již je zúčastněné pozorování a hloubkové polostrukturované rozhovory s dlouholetými obyvateli Jižního Města.

Vlastní výzkum kolegy Veselého je veden trojicí otázek:

1. „Jaký je vztah participantů k domovskému sídlišti?“
2. „Jak je tento vztah ovlivněn nízkou obrazivostí sídliště a radikálním přerušением historické kontinuity místa při jeho výstavbě?“
3. „Jaký je vztah mezi participanty vyjadřovanou rezidenční spokojeností a jejich emocionální identifikací s Jižním Městem?“

O jejich zodpovězení se snaží v kapitolách 4 a 5, které tvoří nosnou část celé práce. Obě na základě polostrukturovaných rozhovorů sledují faktory a způsoby identifikace obyvatel Jižního Města s tímto sídlištěm, přičemž kap. 4 je věnována starší (zakladatelské) generaci jeho obyvatel, kap. 5 zpracovává odpovědi participantů generace mladší (většinou jihoměstských rodáků). Jednotlivé otázky se tudíž v případě participantů z té které skupiny musely mírně lišit, v obou skupinách však finální osnova polostrukturovaných rozhovorů pokrývala tato témata:

- Jižní Město v minulosti,
- život na Jižním Městě dnes,
- vztah k domovské čtvrti,
- sousedské vztahy,
- fyzické prostředí jižního města,
- oblíbená a neoblíbená místa,
- zajímavá místa,
- identita Jižního Města,
- budoucnost Jižního Města.

6. kapitola pak shrnuje faktory hrající větší či menší roli při identifikaci obyvatel dvou generací s Jižním Městem, srovnává výsledky a akcentuje zjištěné shody a rozdíly způsobů této identifikace.

Kolega Veselý se sám o dění na Jižním Městě aktivně zajímá, což ostatně popisuje též v kapitole 3.3 „K problematice angažovaného přístupu k výzkumu“. Zde nahlíží možná rizika, která z toho vyplývají jak pro fázi samotného výzkumu, tak i po té pro jeho následnou interpretaci a reflektuje potřebnost jistého časového odstupu. Na druhou stranu výsledkem jeho aktivního zájmu o problémy Jižního Města je 7. kapitola „Příklady spontánní artikulace vztahu k místu a (vy)nalézání lokální identity“, která vznikla na základě zúčastněného pozorování aktivit místních angažovaných občanů, kteří svůj vztah k Jižnímu Městu spontánně artikulovali během protestů proti kontroverzním stavebním záměrům.

Závěrečná 8. kapitola je především shrnutím hlavních poznatků terénního výzkumu. Vrací se k oněm třem základním otázkám a odpovídá na ně na základě popsaných polostrukturovaných rozhovorů. Přidává navíc zamyšlení nad otázkou měřítka v identifikaci obyvatel s místem, což je opět podpořeno vyjádřeními některých participantů. Tvrzení, že je Jižní Město domovem v „existenciálním“ smyslu, jak tento termín užívá (pod Heideggerovým vlivem) Norbrg-Schulz (s. 156) se mi zdá minimálně sporné, nicméně Norbrg-Schulz není pro předkládanou práci nijak klíčovým autorem, takže to nepovažuji za příliš podstatné. S koncepty ostatních autorů, které cituje, pracuje kolega Veselý opatrněji a zasvěceněji. Nicméně tvrdit, že je 8. kapitola evaluací hlavních poznatků terénního výzkumu a „propojením empirických zjištění s teoretickými východisky práce představenými v první kapitole,“ (s. 149) se mi zdá poněkud nadnesené. Jde o několik odstavců, které akcentují význam času v procesu identifikace lidí s místem (jev nazývaný citovanou Danielou Hodrovou docela výstižně „patinou“ místa). Že tomu tak je, víme všichni z vlastní zkušenosti, v tomto ohledu nepovažuji výsledky výzkumu za nijak objevné. Důležité však je, že kolega Veselý prostřednictvím vlastního angažmá v otázce několika problematických kauz nahlíží, jak málo jsou tuto zkušenost ochotni reflektovat investoři, projektanti či technokraticky uvažující úředníci a politici ve chvíli, kdy se nejedná o jejich vlastní místo.

Celkově nepovažuji předloženou práci za výjimečnou z hlediska teoretického - avizovaný přínos pro urbánní antropologii a sociologii (s. 7) by měli posoudit povolanejší, případně by autor sám mohl naznačit nějaký směr v rámci obhajoby. Nicméně pro aplikované obory městského a komunitního plánování bezesporu zajímavá je. Doporučuji ji tedy tímto k obhajobě.

V Praze dne 13. srpna 2015

Ing. arch. Mgr. Marie Pětová, Ph.D.